

**КООРДИНИРАНА НАБАВКА
ИНОСТРАНИХ ИЗВОРА НАУЧНО-ТЕХНИЧКИХ ИНФОРМАЦИЈА У СРБИЈИ
- СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ -**

Биљана Косановић
Народна библиотека Србије,
Центар за научне информације и рефералну делатност

Сажетак

Највећи део набавке иностраних научно-техничких информација се у Србији обавља кроз обједињену набавку. Нови вид координације библиотека научноистраживачких установа у Србији у попуњавању фондова представља формирање Конзорцијума библиотека Србије за обједињену набавку. У раду је дат преглед досадашњих активности Конзорцијума, попис информационих извора који су набављени, као и активности које ће бити предузете ради боље искоришћености претплаћених ресурса.

Кључне речи: набавка, иностране научно-техничке информације, конзорцијум, инострани извори информација, базе података пуног текста, електронски извори информација

**COORDINATED ACQUISITION
OF FOREIGN SCIENTIFIC AND TECHNICAL INFORMATION IN SERBIA
- STATE AND PERSPECTIVES**

Biljana Kosanović
National Library of Serbia
Center for scientific information and references

Abstract

The largest part of the acquisition of foreign scientific and technical information in Serbia is carried out through unified provision. A new type of coordinating libraries in Serbian research institutions is the formation of Serbian Library Consortium for unified acquisition. Recent activities and a list of acquired information resources as well as activities that will be launched in order that subscribed resources be more effectively used are reviewed.

Keywords: foreign scientific and technical information, acquisition, consortia, full text databases, electronic information

1. УВОД

Највећи део извора научних информација страног порекла обезбеђује се у Србији из средстава МНТР (Министарство за науку, технологије и развој) у оквиру обједињене набавке. Систем координиране набавке успостављен је 1994. године, да би практично престао да функционише 1999. године. С променама у друштву током 2000-2001. побољшани су услови рада библиотечких установа и створени услови за обнављање редовне претплате различитих извора научних информација. Међутим, потреба за координацијом набавке и коришћења научних информација, као обликом рационализације улагања и даље је остала актуелна. Штавише, променама у међународном систему продукције и дистрибуције научних информација та потреба је и појачана.

У савременом библиотекарству координација деловања најчешће има облик конзорцијума сродних библиотечких установа. У Европи, укључујући Централну и Југоисточну Европу, пракса формирања конзорцијума веома се проширила последњих година. Циљ организовања библиотека на тај начин јесте сарадња ради остварења веће ефикасности [1]. Конзорцијуми се тако оснивају ради изградње узајамних каталога (заједничка и боље искоришћена опрема, јединствен рачунарски програм), едукације (избегавање дуплирања курсева, обезбеђивање квалитетнијих предавача удруживањем средстава) и набавке електронских извора (обезбеђивање већег броја бољих и јефтинијих сервиса заједничким наступом, стварање бољих услова за праћење и евалуацију искоришћености) итд.

2. ИСТОРИЈАТ - СИСТЕМ КООРДИ 1994-1998.

Концепција координиране набавке у Србији није нова идеја [2]. Министарство за науку и технологију републике Србије формирало је 1994. године систем КООРДИ у намери да се обједињавањем набавке и коришћења ресурса обезбеди:

- селекција страних часописа и њихова набавка у једном примерку за целу територију Србије, како би се тако обезбедило што је могуће већи број различитих наслова;
- рационална набавка секундарних извора научних информација (база података) у складу с могућностима ресурса за њихово коришћење;
- кадровско и технолошко оспособљавање одређеног броја библиотека за пружање информационих услуга вишег нивоа;
- улога централне установе за прикупљање и пружање информација Министарству и другим заинтересованим установама о свим примарним и секундарним изворима научних информација обезбеђеним у оквиру система координиране набавке.

За носиоца и реализатора система Министарство је ангажовало Центар за научне информације и рефералну делатност Народне библиотеке Србије (НБС). Исте године креирана је и реферална база података која се осим у информативне сврхе користила и за континуирано праћење система КООРДИ. Број набављених часописа и библиотека укључених у систем је растао у периоду у коме је КООРДИ деловао (Табела 1), ако се изузме прекид у 1997. години када средства за набавку страних публикација нису обезбеђена.

Табела 1. Број набављених часописа и библиотека-учесника у систему по годинама

	1994	1995	1996	1997	1998	1999*
број наслова часописа	638	631	703	-	599	743
број библиотека	60	60	67	-	64	70

* подаци за 1999. дати су на основу исказаних потреба (ни један часопис није набављен)

За потребе библиотека које су оспособљене за подршку те врсте континуирано су набављане и одређене базе података. У Табели 2 приказана је снабдевеност тих библиотека базама података претплаћиваним у оквиру система КООРДИ. Назначена је и почетна година набавке, мада је она претходила увођењу система КООРДИ, како би се стекао увид у доступност свих годишта претплаћиваних база у Србији.

Табела 2. Постојеће базе података у библиотекама Србије (КООРДИ)

назив базе	тип	библиотека прималац	почетна година	крајња година	година прекида
Current Contents (7 секција)	апс	НБС	1994	1999	1997
Social Science Citation Index	цит	НБС	1980	1999	1997
Applied Science & Technology Plus	пун	НБС	1998		
Adonis	пун	НБС	1998		
Science Citation Index	цит	УБ СМ	1980	1999	1997
Arts & Humanities	цит	УБ СМ	1980	1999	1997
ERIC	апс	УБ СМ	1982	1998	
Agricola	апс	УБ СМ	1984	1998	
Lisa	апс	УБ СМ	1969	1999	
Social Science Citation Index	цит	МС	1980	1999	
Science Citation Index	цит	МС	1980	1999	
Agricola	апс	МС	1984	1999	
Mathematical Science	апс	САНУ МИ	1992	2000	

апс - апстрактна база (сваки запис садржи поља: аутор, наслов, назив часописа, година, колацију и апстракт рада); цит - цитатно-апстрактна база (апстрактна база проширена на цитатне информације); пун - база података пуног текста (часописни радови су дати у целини); НБС - Народна библиотека Србије, Београд; УБСМ - Универзитетска библиотека "Светозар Марковић", Београд; МС - Библиотека Матице српске, Нови Сад; САНУ МИ - Математички институт САНУ, Београд

Систем КООРДИ је углавном испуњавао своју улогу и оправдао формирање, с тим да пракса наручивања и обезбеђивања копија чланака, према бројним сазнањима, није заживела. Иако су све активности координатора у 1999. години (анкетирање библиотека учесница, расписивање конкурса за добављача, избор најквалитетније понуде) правовремено завршене, систем је, због познатих догађаја, практично престао с радом. Последица је прекид у континуитету како за часописе (што није могуће, или је врло тешко, поправити) тако и за базе података (могуће их је набавити и уназад).

3. НОВИ ОБЛИК ОРГАНИЗОВАЊА - КОНЗОРЦИЈУМ БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ ЗА ОБЈЕДИЊЕНУ НАБАВКУ (КОБСОН)

Конзорцијум библиотека Србије за обједињену набавку (КОБСОН) радни је назив новог облика организовања библиотека Србије. Иницијатива за формирање Конзорцијума покренута је новембра 2001. године. Иницијатори су били управници водећих научних библиотека у Србији (Народне библиотеке Србије - Београд, Библиотеке Матице српске - Нови Сад, Универзитетске библиотеке "Светозар Марковић" - Београд, Универзитетске библиотеке "Никола Тесла"- Ниш, Универзитетске библиотеке - Крагујевац, Библиотеке САНУ - Београд), као и представници Заједнице универзитетских библиотека и Заједнице библиотека у Србији. За представника у преговорима, како са издавачима тако и са надлежним министарствима (Министарство за науку, технологије и развој, Министарство образовања и спорта и Министарство за културу Републике Србије) одређена је Народна библиотека Србије. Мада све активности у вези с конституисањем Конзорцијума нису окончане, за релативно кратко време остварени су неки конкретни резултати. Конзорцијум се интензивно укључио у пројекат eIFL у оквиру ког је обезбеђена подршка за набавку DVD опреме за домаће библиотеке, остварени су веома повољни уговори за набавку већег броја база података, односно електронских сервиса, започело је финансирање међубиблиотечке позајмице, у току је поступак набавке иностраних научних часописа у папирној форми и развијен је систем за комуникацију с библиотекарима и корисницима у оквиру веб презентације Центра за научне информације и рефералну делатност НБС.

3.1. Набавка опреме у оквиру пројекта eIFL

Пројекат eIFL Direct (Electronic Information for Libraries) је резултат иницијативе Фонда за отворено друштво [3], која има за циљ да земљама у транзицији обезбеди приступ базама података, посебно базама пуног текста, тј. научним часописима у електронском облику. Пројекат обухвата преко 2000 библиотека у око 60 земаља и стално се шири. Започет је сарадњом са фирмом EBSCO, издавачем база пуног текста. Садржај базе EBSCO детаљније се описује у одељку 4.2. Коришћење сервиса EBSCO, преко eIFL-а, започело је и Србији новембра 2000. године. Уговор је обновљен 2002. године.

У оквиру пројекта eIFL Конзорцијум се пријавио на конкурс за набавку DVD сервера и DVD читача. Један од основних услова конкурса је био степен коришћености EBSCO база података. Све библиотеке које су се регуларно регистровале за употребу сервиса EBSCO (тј. оне које не користе јавни приступ) имале су право учешћа. Предност су добиле оне институције у којима је обављено највише претраживања. Почетком децембра обавештени смо да су нам средства одобрена, а реализација, у смислу куповине опреме и предаје опреме библиотекама обављена је у фебруару месецу 2002. године. Захваљујући опреми обезбеђеној на овај начин већи број научних библиотека у земљи (Табела 3) битно је унапредио услове рада с корисницима база податка.

Табела 3. Опрема добијена у оквиру технолошке помоћи библиотекама

институција	опрема
Народна библиотека Србије, Београд	DVD сервер са 5 DVD читача
Библиотека Матице српске, Нови Сад	DVD сервер са 5 DVD читача
Универзитетска библиотека, Београд	DVD сервер са 5 DVD читача
Алтернативна академска образовна мрежа, Београд	DVD сервер са 3 DVD читача
Филозофски факултет, Београд	DVD сервер са 3 DVD читача
Истраживачка станица Петница, Ваљево	DVD сервер са 3 DVD читача
Хемијски факултет, Београд	DVD читач

Правни факултет, Београд	DVD читач
Институт за проучавање лековитог биља, Београд	DVD читач
Институт за нуклеарне науке, Винча	DVD читач
Медицински факултет, Ниш	DVD читач
Медицински факултет, Нови Сад	DVD читач
Филозофски факултет, Нови Сад	DVD читач

3.2. Набавка страних часописа у папирном облику

Изостанак претплате на одређена годишта иностраних научних часописа представља велики проблем домаће научне заједнице. Проблем је делимично умањен претплатом на неке базе пуног текста (одељак 4), јер су тиме обухваћена и нека недостајућа годишта. Међутим, знатан број часописа, посебно оних који су на језицима ван енглеског говорног подручја, трајно је изостао у нашим фондовима. Изостављена годишта је немогуће надокнадити, осим у појединачним случајевима, првенствено кроз поклон неке од иностраних библиотека. Дужност је Конзорцијума да убудуће обезбеди правовремени прилив средстава како би се претплата обавила до почетка новембра сваке текуће за наредну годину. Уплата која се не обави до тог рока у највећем броју случајева не обезбеђује претплату целокупног годишта иностраних часописа.

Министарство за науку, технологије и развој издвојило је одређена средства за набавку часописа у папирном облику. Децембра месеца 2001. године научноистраживачке институције које су обухваћене обједињеном набавком анкетирани су о потребама. Анкета је упућена свим институцијама из претходног КООРДИ система (71), а планирано је да се списак учесника прошири у току ове године. Анкету је обавио Центар за научне информације и рефералну делатност НБС. Писма су упућена деканима факултета/директорима института и библиотекарима с идејом да се изврши додатни притисак на институције да одговоре на анкету.

Одговор је добијен од 46 институција (64.78%) што свакако није задовољавајуће. Спискови за 2002. годину су проширени и значајно су се разликовали у односу на пописе о потребама из 1998. године. У току је набавка ових часописа. При томе су са обједињеног списка претходно елиминисани сви наслови који су доступни у оквиру претплаћених база пуног текста.

Иначе, међу анкетираним институцијама био је велик број (26) оних које из НБС нису преузеле своје часописе набављене у оквиру претплате за 1998. годину, што је према пропозицијама система КООРДИ њихова обавеза. Само 10 (38,46%) таквих институција учинило је то на обновљени позив НБС, тако да још увек део часописа тог годишта није на располагању крајњим корисницима.

3.3. Међубиблиотечка позајмица

Међубиблиотечка позајмица, која у нашим библиотекама представља преовлађујући начин набавке стране литературе (како књига тако и копија чланака), мало се користи због високих цена услуге, што је последица високих трошкова банкарских трансакција. У свету данас постоје посебни сервиси који обављају услуге позајмица међу библиотекама. Део средстава из обједињене набавке издвојен је по први пут за ту намену. Услуга се обезбеђује преко универзитетских библиотека у Београду, Нишу и Крагујевцу, као и Библиотеке Матице српске у Новом Саду.

3.4. Електронска комуникација с корисницима

Децембра 2001. године оформљена је посебна Веб страница Центра за научне информације и рефералну делатност Народне библиотеке Србије (www.nbs.bg.ac.yu/nainfo). На тој адреси нуде се уз остале информације и обавештења о доступним страним базама података (претплаћенима, онима на пробној употреби и бесплатнима), свим пројектима у којима Конзорцијум учествује, као и најава организованих предавања и презентација.

Поред тога на истој страници по први пут је корисницима стављена на располагање и база података ИНОЧАС (инострана периодика у библиотекама Србије 1984-2001). Искоришћеност ове базе је сада врло задовољавајућа. Видљивост и употреба базе од већег броја корисника свакако је допринела да се увећа број библиотека које достављају податке о иностраним часописима у својим фондовима (са просечно 63 претходних година, на 135 у 2001. години).

Непосредним корисницима база података (истраживачима) је, такође, омогућено да своје захтеве за претраживање достављају електронском поштом. Уколико су ти захтеви прецизно формулисани, информатори запослени у чланицама Конзорцијума у стању су да обаве претраживање, а резултате доставе кориснику истим путем.

4. ЕЛЕКТРОНСКИ ИЗВОРИ ИНФОРМАЦИЈА ОБЕЗБЕЂЕНИ ПОСРЕДСТВОМ КОБСОН-А

4.1 ISI-Thompson апстрактно-цитатне базе

Цитатне базе ISI-Thompson (Science Citation Index, SCI; Social Science Citation Index, SSCI и Arts and Humanities Citation Index, A&HCI) су најпознатији и највише цењени извори научних информација у свету. Развој софтверске технологије битно је променио начин приступа базама података те врсте. Произвођачи база се све више оријентишу на пружање услуга у веб окружењу па и ISI-Thompson, почев од 1997. године, нуди непосредни приступ на даљину својим базама у оквиру сервиса названог Web of Knowledge. Сервис обухвата јединствени приступ свим производима програма ISI-Thompson: Web of Science, Current Contents и Current Proceedings. Сваки од ових производа, укључујући и поједине њихове секције, могуће је претплатити појединачно. За ову годину у Србији је за Web of Science обављена комплетна претплата. То значи да је домаћим корисницима омогућено претраживање секундарних извора у којима се реферише 8500 најугицајнијих светских научних часописа.

Захваљујући обједињеном наступу у оквиру Конзорцијума, непосредном преговарању с издавачем, као и околности да су његове чланице претплатнице информационог извора ISI од почетног издања (прво у папирној форми од 1961, а затим и верзија на CD-ROM-у од 1980), омогућени су нам високи попусти при набавци. Релативно повољно обезбеђен је извор који је веома значајан за кориснике, поред осталог и зато што нормативна акта МНТР обавезују да се неки подаци из тих извора (импакт фактор часописа у коме је рад објављен, цитираност истраживача и сл.) употребљавају у доношењу неких одлука ове установе [4]. Уговором с произвођачем обезбеђене су и многе друге погодности. Једна од најважнијих погодности је да је уговором обезбеђен приступ за пет корисника истовремено (concurrent users), што одговара броју универзитетских центара у Србији. Посебан напор учињен је да би се приступ сервису Web of Science омогућио универзитетским библиотекама у Нишу и Крагујевцу. Те две библиотеке до сада нису користиле ову врсту извора информација, већ су своје кориснике упућивале у Београд и Нови Сад. Дакле, корисници могу претраживати Web of Science у следећим библиотекама и у следећем режиму:

- Народна библиотека Србије - мрежни приступ са целе локалне мреже,
- Библиотека Матице српске, Нови Сад - исто као НБС,
- Универзитетска библиотека "Светозар Марковић", Београд - исто као НБС,
- Универзитетска библиотека "Никола Тесла", Ниш – једнокориснички и
- Универзитетска библиотека, Крагујевац - једнокориснички.

На препоруку Конзорцијума МНТР је донело и важну одлуку да не обнови претплату за базе Current Contents (CC). Одлука је заснована на анализи представљености појединих часописа у CC и другим, цитатним базама ISI-Thompson. Из добијених резултата (Табела 4) види се да је прекривање садржаја анализираних база сувише високо да би набавка CC била оправдана.

Табела 4. Пропорција преклапања база Current Contents и цитатних база (SCI и SSCI)

		истих налова са SCI	истих налова са SSCI	укупно налова часописа	изван SCI и SSCI	процент преклапања	укупно различитих налова
Цитатне базе	SCI			3759			5395
	SSCI	123		1760			
Current Contents	Life	1299	42	1360	68	95	6538 степен преклапања: 5132 78%
	Clin	728	68	1123	371	67	
	Agri	738	18	1045	300	71	
	Phys	861	3	1057	195	82	
	Enge	603	26	1118	506	55	
	Soci	103	1631	1613	0	100	

По први пут у нас извршена је претплата издања Journal Citation Report на CD-ROM-у. Набављена је верзија за једног корисника. Међутим, уз сагласност издавача, податак о фактору утицајности (impact factor) часописа учињен је доступним заинтересованим домаћим ауторима посредством Веб странице Центра за научне информације НБС. Претходно је утврђено да се тај податак веома много користи. Обухваћени су не само часописи који се реферишу у цитатним базама SCI, SSCI и A&HCI, већ и други часописи који су у тим базама остварили одређену цитираност. На основу добијених резултата бирају се нови часописи за укључивање у цитатне базе и искључују они који су већ реферисани, а утицајност им падне испод одређеног нивоа. Фактор утицаја часописа је данас веома раширен библиотечки критеријум за избор часописа за претплату. Аутори се њиме користе приликом доношења одлуке о избору часописа за објављивање радова.

4.2 EBSCO (search.epnet.com)

Претплатом на сервис EBSCO обезбеђен је неограничени приступ већем броју база које обухватају око 3200 часописа претежно из друштвених наука и медицине у облику пуног текста. Коришћење сервиса EBSCO обезбеђено је у Србији раније, у оквиру пројекта eIFL новембра 2000. године. Од 2002. године надаље претплату омогућује МНТР Србије.

Иако је приступ сервису бесплатан (за појединачне библиотеке) искоришћеност база EBSCO у нашој земљи није била задовољавајућа у току 2001. године. То се нарочито односи на број пријављених библиотека. На основу увида Конзорцијума неискоришћеност је првенствено била последица недовољне обавештености библиотекара о доступности и начину коришћења тог сервиса постојању, затим недовољне заинтересованости и обучености истраживача за коришћење електронских извора, и тек на крају недовољне техничке опремљености библиотека.

Појачаном активношћу Конзорцијума, а и променама насталим у библиотекама ситуација се у првих шест месеци 2002. године значајно побољшала (Табела 5).

Табела 5. Коришћење сервиса EBSCO, просечно по месецима

	број пријава	број претраживања	број преузетих чланака у форми пуног текста
јануар-децембар 2001.	511	2749	3192
јануар-март 2002.	784	3363	4476
април-јуни 2002.	1106	4353	3134

Једино број преузетих чланака у другом тромесечју ове године није повећан сагласно повећању броја пријава и претраживања, што је вероватно последица већег поверења у систем, тј. сазнања да су чланци стално доступни и да их није умесно преузимати у сопствени рачунар ради поновног консултовања.

У оквиру eIFL пројекта планирано је да се у 2002. години списак доступних база података у пуном тексту прошири и на тзв. STM (Scientific, Technical, Medical) часописе. На конкурс који је eIFL расписао пријавило се шест светских издавача. Као учесник у пројекту Конзорцијум је имао обавезу да утврди потребе наших истраживача за понуђеним сервисима. Испитивање је обављено у другој половини новембра 2001. године, тако што су анкетиране све факултетске и институтске библиотеке у земљи. Библиотекама је послато писмено обавештење и истовремено, на веб страници Народне библиотеке Србије и Универзитетске библиотеке у Београду, омогућен приступ списковима наслова часописа који се реферишу у овим сервисима. Чак 127 институција одговорило је на упитник (77 факултета, 44 института и 6 научноистраживачких центара из привреде), што је у односу на раније сличне акције охрабрујуће велико учешће корисника. У табели 6 дати су називи свих шест издавача одабраних на конкурс еIFL-а, број наслова часописа који се реферишу у виду пуног текста, као и број институција које су показале заинтересованост да користе сваки од понуђених сервиса. За базе које су већ доступне дата је и веб адреса.

Табела 6. Издавачи STM часописа пријављених у оквиру eIFL Direct пројекта

издавач	број наслова	број институција	веб адреса
Highwire Press	327	101	highwire.stanford.edu/cgi/search
Institute of Physics Publishing	34	60	www.iop.org/ej/s
Proquest	803	117	www.il.proquest.com/pqdauto
Blackwell Publishing	322	103	
American Physical Society	9	59	
Cambridge University Press	72	108	

Шест пријављених издавача понудило је цене приступа за сваку земљу појединачно на основу GNP/GBP земаља према изворима Светске банке за 1998. годину, као и процене самих издавача. Третман наше земље био је врло повољан. Омогућен је приступ и овим базама пуног текста под врло повољним условима. Добрим делом то је последица обједињеног наступа бројних националних конзорцијума које eIFL окупља.

4.3 IDEAL (www.idealibrary.com)

Испитивањем заступљености познатих светских издавача у новим сервисима који се нуде у оквиру eIFL-а установљено је да неки међу њима не уступају права издавања сопствених часописа у електронском облику разним сервисима (агрегаторима), већ их задржавају и сами нуде своје часописе, како у папирном, тако и у електронском облику. Тако Academic Press преко свог сервиса IDEAL (International Digital Electronic Access Library) нуди приступ часописима са чланцима у пуном тексту за 2002. годину, као и за период од 1993. надаље. Претплатом на овај сервис надокнађен је прекид у набавци часописа овог значајног издавача (1997, 1999, 2000. и 2001. година) у Србији. Истовремено је омогућена и куповина часописа у папирној форми с посебним попустом (DDP – Deep Discount Price). Све заинтересоване институције могу да користе овај попуст, независно од тога да ли часописе купују обједињеном набавком или сопственим средствима. IDEAL је у употреби од јануара 2002. године од када се бележи благи пораст броја приступа и преузетих чланака (Табела 7).

Табела 7. Статистика коришћења IDEAL сервиса

	број преграживања	број преузетих радова у пуном тексту
јануар	628	1969
фебруар	679	2563
март	723	5051
април	702	3695
мај	895	2177

4.4. Springer LINK (link.springer.de)

Springer је још један од познатих издавача који нуди сопствени сервис коришћења часописа у електронском облику и који се, истовремено, добро надопуњује са другим претплаћеним базама пуног текста. Услов за претплату на тај сервис је куповина барем десет Springer-ових часописа у виду папирних издања. Све заинтересоване институције моћи ће да користе овај сервис од септембра месеца 2002, мада је он практично доступан већ од марта 2002. године, пошто је издавач омогућио Конзорцијуму необично дуг бесплатни пробни период употребе (free-trial access). Покривеност појединих научних дисциплина Springer-овим сервисом дата је у табели 8, а спискови заступљених часописа дати су на веб страници издавача.

Табела 8. Покривеност бројем наслова појединих дисциплина*

Математика	16
Клиничка неурологија	12
Биохемија и молекуларна биологија	12
Хирургија	10

Примењена математика	9
Наука о биљкама	8
Онкологија	6
Информатика, теорије и методе	6
Кардиологија и кардиоваскуларни системи	6
Наука о животној средини	5
Економија	5
Ендокринологија и метаболизам	5
Педијатрија	5
Радиологија, нуклеарна медицина и медицинска снимања	5
Генетика и наследне болести	5

* класификација часописа по дисциплинама преузета из Journal Citation Report 2000

4.5. Justis CELEX Database

У оквиру Народне библиотеке Србије, јула 2002. године, формиран је правни информациони центар, с циљем да се на једном месту прикупља грађа из области права: штампане публикације (уџбеници, речници, енциклопедије, регистри), периодичне публикације као и информације доступне преко Интернета. Овако формирана библиотечка целина значајно убрзава и унапређује квалитет услуга корисника заинтересованих за област права. Народна библиотека Србије је одабрана за седиште овог центра, јер је и до сада сервисирала кориснике те врсте, првенствено домаћим службеним листовима. За потребе правног информационог центра НБС, МНТР је омогућило претплату базе CELEX (Communitatis European Lex), која представља званичну базу правних прописа Европске Уније. Претплаћена је CD-ROM верзија базе. У бази су садржани текстови разних нормативних аката и других документа, као и Службени лист Европске уније: Серија Ц (Табела 9) за више деценија уназад, практично од оснивања ЕУ.

Табела 9. Списак обухваћених докумената

Прописи	1951
Пресуде и уредбе	1951
Уговори	1953
Писана посланичка питања	1963
Усмена посланичка питања	1973
Резолуције Европског парламента	1974
Мишљења економског и социјалног комитета	1975
Парламентарни документи	1979

5. УНАПРЕЂЕЊЕ СИСТЕМА КОРИШЋЕЊА

Досадашња искуства из рада КОБСОН-а као новог вида координације библиотека научно-истраживачких установа у Србији врло су охрабрујућа. Његово формирање оправдавају већ знатне уштеде остварене приликом набавке научних информација за потребе домаће научне заједнице. Међутим, улога конзорцијума, према замисли оснивача не исцрпљује се на томе. Делокруг његовог рада обухвата и оптимизацију набавке информација у разним формама. У садашње време које се одликује брзим променама у научном издаваштву ваљано планирање, односно рационалан одабир часописа за претплату отвара простор за велике уштеде. Оптимизација претходне велике набавке база података из извора МНТР октобра 2001. године је и био један од првих радних задатака Конзорцијума.

Оптимизација набавке није могућна без увида у искоришћеност претходно обезбеђених информационих извора. У сарадњи са издавачима претплаћених електронских сервиса Конзорцијум је започео редовну активност праћења њихове искоришћености. Неки од показатеља прате се на нивоу републике у целини, док је неке могућно прикупљати на нивоу појединих истраживачких установа. Један од циљева те активности је формирање става да од искоришћености претплаћених извора зависи да ли ће се удовољавати будућим захтевима корисника за претплату. Библиотеке чланице могле су већ да се увере у делотворност такве политике приликом описане набавке опреме у оквиру пројекта eFL.

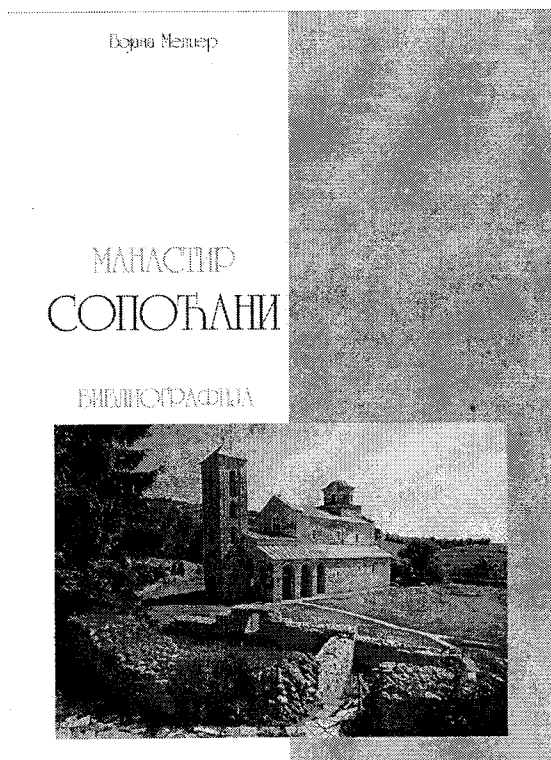
Почетне анализе искоришћености указују на то да понуда научних информација обезбеђена од МНТР посредством Конзорцијума превазилазе у многим научним дисциплинама реалну потражњу са стране истраживача као корисника. Зато је активност Конзорцијума тренутно углавном усмерена на проширење обавештености и образовање како библиотекара тако и самих истраживача за коришћење електронских извора. Из увида у домаћу периодику види се да су истраживачи недовољно упућени у могућности употребе Интернета и других електронских извора у истраживачком поступку. Садржаји те врсте нису до сада били заступљени у факултетским програмима. Претраживање електронских извора представља активност која захтева одређени ниво стручне и технолошке обучености, па је едукација истраживача на том плану сасвим умесна, потребна и пожељна.

У току академске 2002/3. године Конзорцијум ће у свим универзитетским центрима организовати едукацију библиотека и истраживача по посебном програму. Предавачи ће бити истакнути домаћи познаваоци технологије употребе научних информација. Програмом је обухваћена и евалуација ефеката едукације. Умесно је очекивати да ће се напор, време и новац уложен у ову врсту активности вратити у виду потпуније искоришћености база података које имају сувише високу цену да би се мало користиле.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Peters Thomas A. (2001), Agile Innovation Clubs, *Journal of Academic Librarianship*, Vol. 27, бр. 2, стр.149-152
2. Букумировић Србислав (1994) КООРДИ систем Народне библиотеке Србије, *ИНФО Science*, бр. 6, стр. 47-48
3. Quint Barbara (1999), EBSCO Continues International Expansion with 39-Country Consortium Deal, *Information Today*, Вол. 16 бр. 11, стр. 60-65
4. Министарство за науку, технологије и развој (1993) Закон о научноистраживачкој делатности, Службени гласник, број 52

МАНАСТИР СОПОЋАНИ

БИБЛИОГРАФИЈА, аутора **БОЈАНЕ МЕЛЦЕР** објављена је крајем 2002. године као монографско издање, чији су издавачи Центар за црквене студије у Нишу и Манастир Сопоћани. Уредник издања је др Драгиша Бојовић, а рецензент др Бранислав Тодић. Књига има 141 страну и 10 репродукција у боји и садржи извод из Унескове Листе светске културне баштине у коју су Сопоћани уписани 1979. године. Библиографија садржи 641 библиографску јединицу са предметизованим анотацијама и именске регистре аутора. Сређена је по поглављима која чине 12 тематских

целина у оквиру којих су библиографске јединице сређене по хронолошком реду објављивања, дајући кориснику прегледан увид у ток истраживања теме која га интересује. Библиографски опис прилагођен је и корисницима изван српског говорног подручја, с обзиром да се ради о споменику културе светског значаја. Део ове библиографије истог аутора објављен је 1991. године у монографији Сопоћана чији је аутор академик Војислав Ј. Ђурић.

Намењена пре свега библиотекарима као извор информација и приручник у раду, она историчарима уметности и свим истраживачима српске културе даје комплетан увид у резултате досадашњих истраживања Сопоћана и има за циљ да помогне и подстакне будућа истраживања овог изузетно вредног споменика српске културе и уметности и светске цивилизације уопште.